

Instytut Pamięci Narodowej - Katowice

<https://katowice.ipn.gov.pl/pl3/aktualnosci/127073,Publikacje-katowickiego-IPN-na-temat-stanu-wojennego.html>
2023-03-31, 14:27

Publikacje katowickiego IPN na temat stanu wojennego

13 grudnia 2020 r. przypada 39. rocznica wprowadzenia stanu wojennego w Polsce. W operację wprowadzenia stanu wojennego wpisane było użycie brutalnej siły. Towarzyszyło ono zajmowaniu przez milicję i Służbę Bezpieczeństwa siedzib ogniw „Solidarności”, akcji zatrzymań i internowań działaczy związkowych i innych niezależnych organizacji, jak również pacyfikacji szeregu objętych strajkami zakładów pracy. Szczególnie dramatyczny przebieg tych akcji miał miejsce na terenie ówczesnego województwa katowickiego. 15 grudnia 1981 r. podczas likwidacji strajku w kopalni „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu-Zdroju użyto broni, w wyniku czego 4 górników odniosło rany postrzałowe. Dzień później podczas pacyfikacji kolejnego protestu – w katowickiej kopalni „Wujek” od kul zginęło na miejscu 6 osób, a 3 kolejne zmarły w wyniku odniesionych postrzałów. Śmierć 9 górników z „Wujka” stała się najbardziej wymownym symbolem stanu wojennego.

Polecamy publikacje katowickiego IPN przygotowane przez Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach:

[Jan Jurkiewicz, Łukasz Kobiela, Jedna dekada - trzy epoki. NSZZ „Solidarność” na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w latach 1980-1989, IPN, Stowarzyszenie „Pokolenie”, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności, Warszawa-Katowice 2020](#)

Album okolicznościowy, upamiętniający powstanie i działalność NSZZ „Solidarność” regionu śląsko-dąbrowskiego w latach 1980–1989. Publikacja prezentuje bardzo obszerny materiał fotograficzny, dokumentujący działalność związkową, zarówno legalną, jak i podziemną. Zdjęciom towarzyszy obszerny artykuł monograficzny o dziejach NSZZ „Solidarność” na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim pióra Jana Jurkiewicza.

[Małgorzata Świder, Niemiecka Federacja Związków Zawodowych wobec wydarzeń w Polsce w latach 1980-1983, Katowice-Warszawa 2020](#)

Publikacja poświęcona wielowątkowym relacjom Niemieckiej Federacji Związków Zawodowych (Deutscher Gewerkschaftsbund - DGB) z Polską w latach 1980-1983. Analiza uwzględnia zarówno tradycje, jak i praktyczne możliwości działania DGB na arenie międzynarodowej w latach 80. XX w., w tym kontakty związkowe z NSZZ „Solidarność”, a także działalność humanitarną na rzecz Polski. Opracowanie uzupełniają przetłumaczone dokumenty pochodzące z Archiwum Demokracji Socjalnej w Bonn zamieszczone w obszernym aneksie źródłowym.

[Internowani i uwięzieni w stanie wojennym, red. Tomasz Kurpierz, Jarosław Neja, Katowice-Warszawa 2018](#)

Na książkę składa się 13 artykułów, poprzedzonych wstępem, będących między innymi pokłosiem ogólnopolskiej konferencji naukowej „Internowani i uwięzieni w stanie wojennym 1981-1983”, zorganizowanej w Zabrze w 2011, do których dołączone zostało studium autorstwa Jacka Okonia na temat obozowej twórczości poetyckiej osób internowanych z regionu śląsko-dąbrowskiego.

[Zbrodnie stanu wojennego - aspekty prawne, red. Adam Dziurok, Kraków 2017 \(do pobrania\)](#)

Celem publikacji jest prezentacja wkładu pionu śledczego Instytutu Pamięi Narodowej w ściganie zbrodni komunistycznych, popełnionych w okresie stanu wojennego. Przedstawiono m.in. szczegóły śledztw prokuratorów IPN związanych z internowaniami, tłumieniem demonstracji i pacyfikacją strajków, weryfikacją dziennikarzy, stosowaniem tzw. „ścieżek zdrowia” oraz funkcjonowaniem wojskowych obozów internowania. Pokazane zostały również prawne i faktyczne przeszkody w ściganiu zbrodni komunistycznych popełnionych w tym okresie, kulisy śledztwa w sprawie pacyfikacji KWK „Wujek” i KWK „Manifest Lipcowy”, jak i działania Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach związanych ze stanem wojennym.

Na książkę składa się 9 artykułów poprzedzonych wstępem, będących pokłosiem konferencji zorganizowanej przez Oddział IPN w Katowicach w dniach 13-14 grudnia 2016 r.

[Dariusz Węgrzyn, Od pierwszego strajku do „Trzeciego Szeregu”. NSZZ „Solidarność” Region Podbeskidzie \(1980-1983\). Opis konfliktu politycznego, Katowice 2013](#)

Książka nie aspiruje do miana monografii NSZZ „Solidarność” Region Podbeskidzie. Czytelnik nie znajdzie tu szczegółowych danych o aktywności tysięcy związkowców w zakładach pracy. Zaakcentowano w niej natomiast polityczną rywalizację między NSZZ „Solidarność” w województwie bielskim a miejscowymi strukturami PZPR. Walka ta toczyła się o „rząd robotniczych dusz”. Publikacja prezentuje wydarzenia burzliwe, zwłaszcza zmagania o prawa pracownicze, ale również działania miejscowej „Solidarności”, wyrastającej na lidera lokalnej społeczności, w walce o poprawę sytuacji w województwie. Doprowadziło to na przełomie stycznia i lutego 1981 r. do największego strajku NSZZ „Solidarność” o charakterze politycznym, a efektem odniesionego zwycięstwa był szereg zmian we władzach administracyjnych i partyjnych województwa. Ponadto w książce tej po raz pierwszy udało się zebrać dane o wszystkich internowanych i skazanych podczas stanu wojennego w województwie bielskim.

[Jarosław Neja, Grudzień 1981 roku w województwie katowickim. Katowice 2011 \(do pobrania\)](#)

Strajki załóg górnośląskich i zagłębiowskich zakładów pracy podjęte w grudniu 1981 r. zajmują wyjątkowe miejsce w ogólnopolskiej panoramie sprzeciwu i oporu społecznego wobec wprowadzenia przez władze PRL stanu wojennego. Chodzi o determinację protestujących, długość trwania, wyjątkowo brutalne formy ich pacyfikacji, a przede wszystkim ofiarę życia i zdrowia ich uczestników. Książka stanowi próbę przedstawienia w popularnej, przystępnej formie ich genezy, przebiegu i konsekwencji.

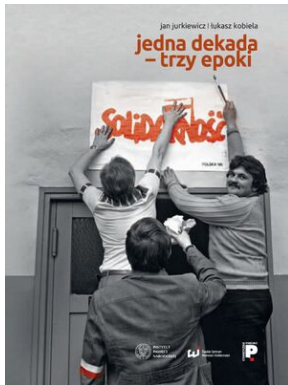
[14 dni pod ziemią. KWK „Piast” w Bieruniu. 14-28 grudnia 1981 roku, red. Jarosław Neja i Andrzej Sznajder, Katowice 2006 \(do pobrania\)](#)

Trudny dialog ze społeczeństwem władze komunistyczne postanowiły przerwać, ulegając w ten sposób tłumionej dotąd pokusie pójścia na skróty poprzez użycie siły. Wprowadzenie stanu wojennego w nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. było szokiem dla całego społeczeństwa. Przygotowania do tej operacji trwały od ponad roku i na terenie całej Polski miała ona podobny przebieg. W pierwszych godzinach – nierzadko jeszcze przed północą – w ramach operacji o kryptonimie „Jodła” funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa (SB) i Milicji Obywatelskiej (MO) dokonywali zatrzymań i internowań wytypowanych działaczy „Solidarności” i innych organizacji uznanych za niebezpieczne dla komunistycznego reżimu. Tylko w ciągu pierwszych kilku dni internowano około 5 tysięcy osób, umieszczając je w przygotowanych wcześniej 49 ośrodkach. O północy rozpoczęto operację o kryptonimie „Azalia”, polegającą na całkowitej niemal blokadzie łączności telefonicznej. W celu zastraszenia społeczeństwa na ulice największych miast wyprowadzono 70 tysięcy żołnierzy i 30 tysięcy milicjantów wraz z kilkoma tysiącami czołgów, transporterów opancerzonych i bojowych wozów piechoty. Jednocześnie na podstawie dekretu o stanie wojennym zawieszono podstawowe prawa i swobody obywatelskie: wprowadzono godzinę milicyjną, ograniczono swobodę poruszania się między miastami, wprowadzono cenzurę listów, zawieszono działalność organizacji społecznych, w tym związków zawodowych. Większość dużych zakładów przemysłowych, w tym wszystkie huty i kopalnie, zmilitaryzowano. W postępowaniu sądowym o łamanie prawa stanu wojennego wprowadzono tryb doraźny.

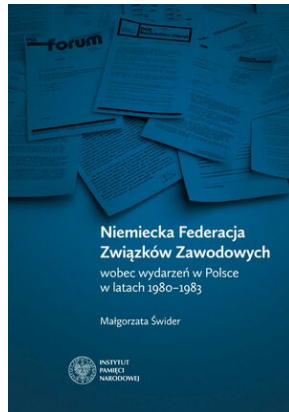
[Idą pancry na Wujek, Warszawa 2006](#)

Publikacja wydana z okazji 25. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego przez Oficynę Wydawniczą Volumen, Stowarzyszenie „Pokolenie” oraz Instytut Pamięci Narodowej w Katowicach przedstawia głównie krwawą pacyfikację strajku w katowickiej kopalni „Wujek” w dniu 16 grudnia 1981 r. Ukazana została także w szerszym kontekście droga do stanu wojennego przez Sierpień 1980 i „karnawał wolności”; przedstawiono przygotowania władz komunistycznych do grudniowej konfrontacji oraz pacyfikację akcji strajkowych w stanie wojennym w innych zakładach województwa katowickiego. Na koniec wreszcie ukazano, jak władza bała się pamięci o ofiarach „Wujka” – pogrzeby zabitych zabezpieczała Służba Bezpieczeństwa, władze przeszkadzały w oddawaniu hołdu ofiarom pod krzyżem. Na uwagę zasługuje też zaprezentowany w albumie materiał ilustracyjny. Poza znanymi już zdjęciami w książce znalazły się materiały ze zbiorów IPN (zdjęcia pogładowe i operacyjne,

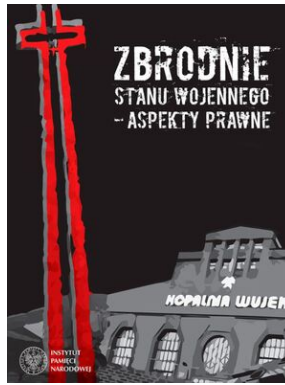
plany) oraz udostępnione przez osoby prywatne.

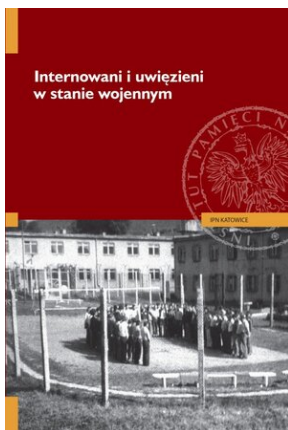
Jan Jurkiewicz, Łukasz Kobiela, Jedna dekada - trzy epoki. NSZZ „Solidarność” na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w latach 1980-1989.

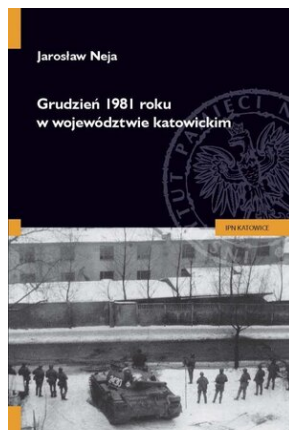
Małgorzata Świder, Niemiecka Federacja Związków Zawodowych wobec wydarzeń w Polsce w latach 1980-1983.

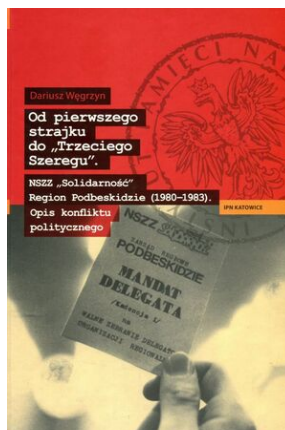
Zbrodnie stanu wojennego - aspekty prawne, red. Adam Dziurko.

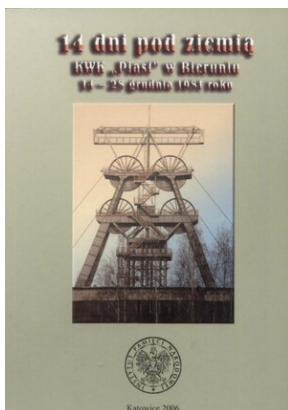
Internowani i uwięzieni w stanie wojennym, red. Tomasz Kurpierek, Jarosław Neja.

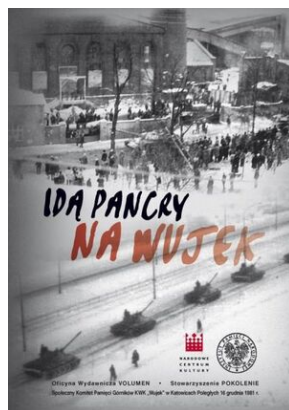
Jarosław Neja, Grudzień 1981 roku w województwie katowickim.

Od pierwszego strajku do „Trzeciego Szeregu”. NSZZ „Solidarność” Region Podbeskidzie (1980-1983). Opis konfliktu politycznego.

14 dni pod ziemią. KWK „Piast” w Bieruniu. 14-28 grudnia 1981 roku.

Idą pancry na Wujek, Warszawa 2006.